שכבר קידשוהו בשמים. י"מ דב"ד של מעלה מקדשין אותו לעולם בשעת המולד ואין נראה לאם כן בזמנו נמי כבר קדשו בשמים אלא נראה כפירוש הקונטרס בפ"ב דר"ה דביום שלשים ממתינים ב"ד של מעלה לב"ד של מטה שמא יעברו אבל יום שלשים ואחד שאי אפשר [מ] שלא קדשו היום מקדשין אותו בשמים מן השחר והא דאמר בירושלמי רבא בר זבדא בשם רב טעמא דר' אלעזר בר' צדוק בשעה שב"ד שלמעלה רואין אתין מקדשין אותה מקדשין הן יש לישבו כפירוש הקונטרס דהכי פירש בשעה שב"ד שלמעלה רואין אתין מקדשין אותו מלמטה ביום ל' מקדשין אותו הן מן הבוקר ביום ל"א דאין כאן ספק דודאי יקבע היום:

ואיידי דתנא עיבור שנה. פירש בקונטרס דהתם לא קאי דלא תני עיבור דאמירה בעי שיקדשו אדר השני לשם אדר דאי שתקי ממילא מיקבע לשם ניסן מה שפירש שיקדשו אדר השני לשם אדר לא דק דלשון קידוש אין להזכיר להאי תנא דלא בעי קידוש לא מלא ולא חסר ואין אומר בו מקודש מקודש והיה לו לומר שקובעין אותו לשם אדר ומה שמשמע מתוך פי' דביום שלשים קובעין אותו לשם אדר שני אין נראה דאמרינן לקמן (דף יב.) אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל ורואי לקובעו ניסן אלא צריך לומר דאמירה של עיבור היינו בשעה שגומרין השנה שתהא השנה מעוברת קודם שלשים של אדר ובשעה שבאו עדים שראו את החדש אפילו יקבעו אותו סתם אית לן בה וממילא הוי אדר השני: **חישוב** חדש אין קידוש חדש **לא מני ר"א.** תימה א"כ תיקשי דר' מאיר אדר' מאיר דבמתני' קתני עיבור החדש בשלשה ועיבור השנה בג' דברי ר"מ ועל יעל קתני בברייתא קידוש החדש ועיבור השנה בג' דברי ר"מ ואין לומר דברי ר"מ דמתניתין לעיבור שנה קאי ולא לעיבור החדש מדקאמר דאיידי דבעי למיתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש משמע דאד תנא תני תרוייהו:

שבעה רואי **פני** מלך. פירש בקונטרס דלאחשורוש קאי ואין נראה שתקנו כנגד שרי העו"ג ומפרש ר"ת דהם שרי ישראל דאשכחן בסוף מלכים (ב כה) דהגלה נבוזרדן ג' שומרי הסף הו' רואי פני המלך ובסוף ירמיה (נב) כתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך וכן מוכח בירושלמי ומונה אותן גבי סנהדרי גדולה והכי איתא התם אית תנא תני ע"א שנאמר ויקח רב הטבחים את שלשה שומרי הסף הרי המלך הרי עשר ושנים אים מעם הארץ הרי שבעים ומן העיר לקח סרים אחד אשר הוא פקיד על אנשי המלחמה הרי שבעים ואחד ולמה קרא אותו סרים שיושב ומסרס בהלכה כתוב אחד אומר ה' וכתוב אחד אומר שבעה להניא שני סופרי הדיינין: עוד שנים. ולקמן מפרש שלשה וחמשה ושבעה כנגד מי: **שנים אומרים לריכה.** לעבר ושלשה אומרים אין לריכה בטלו שנים במיעוטן והולכין להם: **שנים אומרים אינה לריכה ושלשה אומרים לריכה.** הולכין אחר הרוב ומוסיפין עוד שנים להשלמת המנין ומעברין: **כנגד ברכת כהנים.** בפסוק ראשון ג' תיבות והשני ה' והשלישי ז' תיבות: (ג) **שלשה כנגד שומרי הסף כו'.** כלומר אשכחנא דמלכותא דארעא שלשה ממונין וחמשה ממונין ושבעה ממונין ג' כנגד שומרי הסף בלדקיהו (מלכים ב כה) גבי גלות נבוזרדן והתם נמי משכחת חמשה מרואי פני המלך ובאחשורוש (אסתר ה) אשכחן שבעה שרי פרס ומדי ועיבור שנה מטכסיסי מלכות שמים הוא לישב סדר השנים על מכונן:

למחייה עשרים וחדא. דהא אכתי מי הוא ואגבא דחיי מחי: **חישוב לא קתני.** דנימא שצריך שלשה לחשב אם יעברו את החודש דבחושבנא תליא אע"פ שצריך לעברו כגון משוש ירקיא ומשוש מתיא אפילו הכי חושבנא בעי כדתנן במסכת ערכין (דף ח:) אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמנה אבל תשעה מעוברין לא עבדינן דאם כן קדיש אתי מיכרא תלתא יומי ומחזי שיקרא הלכך צריך לחשב תולדות הלבנה אם תקדום שלשה ימים או שנים לקביעות החדש לא מעברינן ליה דתמהי בה אינשי: **קידוש לא קתני.** דנימא דצריך ג' לקבל עדות החדש מפי העדים ולומר מקודש החדש: **אלא עיבור החדש.** משמע שצריך שלשה לומר מעובר החדש אמירה זו למה: **לא ליקדשיה.** ביום שלשים וממילא כי מקדשינן ליה למחר מיעבר החדש שעבר היום שלשים בתריה שדיא ליה: **הני קידוש.** ועל כל חדש השנה קאי: **והא עיבור קתני.** דרך תנא טועה בגירסא לחסר תיבה על ידי שכחה אבל אין נחלף לתנא בין גירסת קידוש לגירסת עיבור: [ב] **ביום עיבור.** יום עיבור הוא יום שלשים שממנו נעשה החדש מעובר כשרוצין לעברו: **קידוש ביום עיבור.** כגון בחדש חסר שעבר צריך שלשה לקדש רגש חדש הבא ביום ל' לחדש שעבר: **לאחר עיבור.** אם עשו חודש שעבר מלא וקבעו ר"ח ביום ל' ואחד אין אומרין בו מקודש מקודש: **בזמנו.** ביום ל' דתולדתו ביום ל' הוא דאין חדש לבנה [ג] פחות מכ"ט יום ומחלה ותשע"ג חלקים: **שכבר קידשוהו בשמים.** ב"ד שלמעלה מאתמול: **פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו.** שא"ל לעשות חיזוק לדבר שהרי בזמנו בא: **חישוב דעיבור.** לחשב אם יעברוהו דאילו קידוש סבר תנא דידן דלא צריך לקדושי לא מלא ולא חסר וכר"א בר' שמעון לקמן ואיידי דתני עיבור השנה דהוי נמי חישוב דעיבור השנה והתם לא קאי דלא תני עיבור דאמירה בעי שיקדשו אדר השני לשם אדר דאי שתקי ממילא לשם ניסן מיקבע תנא נמי גבי חדש עיבור החדש וקרייה נמי לחישוב עיבור ואשמעינן דחישוב בעינן אבל קידוש לא בעינן לא למלא ולא לחסר כר"א: **שנים אחד מקדש.** שנת של כל יובל ויובל מקדשין ב"ד לשם יובל: **א' אומר לישב.** א' מן השלשה אומר צריך לישב ולעיין אם לריכה לעבר שנה זו מפני האביב או התקופות או פירות האילנות כדלקמן (דף יא.): **ושנים אומרים.** אינו צריך להושיב ב"ד על כך שאין כאן ספק דודאי אינה לריכה לעבר: **בטל יחיד במיעוטו.** ולא ישבו החמשה עוד לעיין בדבר: **שנים אומרים לישב ואחד אומר אינה לישב.** הולכין אחר השנים ויושבין לישב ולימן אם לריכה לעבר אם לאו ומשם ומתן של עיבור צריך חמשה לפיכך מוסיפין

מסורת הש"ם

ב) [תוספתא פ"ב], ג) [ל"ל בר'], ג) [ל"ל בר'], ד) ר"ה כד., ה) ג"ז שם, ו) [בר"ה כד. איתא רבי אלעזר בר' שמעון ועי' בפירש"י להכא ד"ה חישוב דעיבור וכו'], ז) ג"ז שם. ע"ש, ח) [תוספתא פ"ב], ט) מגילה כג., י) [מגילה שם. שוכה יד: מיר יט.], כ) [ל"ל אחר ד"ה קידוש], ל) יומא. כח"ל, מ) אלא יקדשו היום כל"ל. רש"ל.

רבינו חננאל

בכ"ג. ונקלה אחיך בעינן שילקה אחיך. כלומר יתקיים ויהיה חי: **עיבור** החודש בג' חירצה אביי תני קידוש תניא נמי הכי קידוש החודש בג' ועיבור השנה בג' דברי רבי מאיר ח) ותירצה רבא הכי קידוש ביום עיבור והוא ביום שלשים בג' דיינין אחר עיבור ליכא קידוש כו' אלעזר ב"ר צדוק דתנן אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים. רב אשי אמר לעולם חישוב לעיבור החודש קתני ואיידי דבעי מיתנא עיבור שנה תנא נמי עיבור החודש ואסיקנא חישוב חודש אין מכלל דקידוש חודש ליכא ותנינן סתמא כרבי אלעזר (דתנן) [דתניא] בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שנאמר וקדשתם את שנת החמשים שנה. שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים וקי"ל דאפילו רבי אלעזר לא אמר אלא מדאורייתא אבל מדרבנן מקדשין. עיבור שנה בג' רשב"ג [אומר] בג' מתחילין ובה' נושאין ונותנין כו'. כיצד מתחילין בג' נושאין ונותנין בה' וגומרין בד': **ירושלמי** בר קפרא שמע להון מהכא יברכך ה' וישמרך הרי ג' מתחילין בג' יאר ה' ה' תיבות מכאן שנושאין ונותנין בה'. ישא ה' פניו ד' מיכן שגומרין בד' ר' יהושע בן לוי אמר מהכא ויקח רב טבחים את שלשת שומרי הסף מיכן שמתחילין בג'. וחמשה אנשים מרואי פני המלך מיכן שנושאין ונותנין בחמשה. ושבעה אנשים רואי פני המלך מיכן שגומרין בד' (מתחילין בג'). אחד אומר לישב וב' אומרים שלא לישב בטל היחיד במיעוטו כלומר אין צורך לבית דין לישב שאין שנה זו צריכה עיבור כ' אומרים לישב אחד אומר שלא לישב מוסיפין עליהם שנים ונושאין ונותנין בה. שלשה אומרים צריכה ושנים אומרים אינה צריכה מוסיפין עליהם שנים שאין המנין פחות משבעה. ואם עיברוה בשלשה מעוברת. כלומר אם הסכימו מתחלת ישיבתן ששנה זו צריכה עיבור ועיברוה מעוברת: **תנו** רבנן אין מעברין את השנה אלא

ח) נראה לחסר כאן וא"ל ופרוך דגא והא עיבור קתני

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' מ:
פד ב מיי' שם פ"ד הלכה ט:
פה ג מיי' שם הלכה י:
פו ד מיי' שם הלכה ט:

תורה אור השלם

1. אַרְבָּעִים יָבֵנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג
2. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תְּשֻׁבוּ: ויקרא כה י

הגהות הב"ח

(א) גמ' א ומד אמר כנגד שלשה שומרי הסף:
(ב) שם וחמשה ושבעה כנגד שלשה שומרי:
(ג) רש"י ד"ה כנגד שלשה שומרי הסף:

מוסף רש"י

פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו. שאינו צריך חיזוק (ר"ה כד.). כנגד ברכת כהנים. שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי (מגילה כג.). שבעה רואי פני המלך. שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי, וחמה יש חמשה חמנים, כדכתיב בסוף מלכים, שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים (שם).

במזומנין לה. שהזמינן הגשיא מבערב: **השכימו לי.** מחר ז׳ לעלייה המיוחדת ליום בה בית דין: **ולא לעבר שנה עליהי.** להלטרף עמכם עכשיו: **אלא ללמוד.** תורה מכם היאך מעשו: **מחמת כיסופא הוא דעבד.** שלא יכירו מי היה העולה שלא ברשות וילבינו פניו: **שיערת לאכא.** שאכלת השוס ונדף הריח: **חם ושלוס.** שאוכל השוס בבותי לבית מדרשו אלא כדי שלא להלבין פניו של אוכל השוס יצאתי כדי שיצאו כולם ולא יבינו מי הוא: **משמואל הקטן.** כדאמרן: **אנחנו מעלנו.** והוא לא נשא נכרית והכניס עצמו בכלל שלא להלבין פניהם: **מיהושע.** ממעשה דיהושע שלא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות לו מי הוא החוטא והכניס את כולן בכלל שנאמר חטא ישראל במעשה דעכן: **דילעור.** רכיל: **מאנסס.** כולן בכלל והרי כולן לא יצאו ללקוט אלא מקצת דכתיב (שמות טז) יצאו מן העם ללקוט וגו׳: **משמעו נביאים כו׳.** משוס שמואל הקטן נקט לה הכא: **אף הוא.** הוכיח סופו ששרתה עליו שכינה שנתנבא בשעת מיתתו: **שמעון וישמעאל לחרבא.** דשב״ג הגשיא ורבי ישמעאל בן אליעזר כ״ג יהרגו בחרב: **ותכיריו.** כגון ר״ע ורבי חנניא בן תרדיון: **לקטלא.** לשאר מיתות ר״ע בסרקופות של ברזל בפרק הרואה (ברכות דף סא.): ר׳ חנניא בשריפה בסוכת ע״ז (דף יח.): **לומר כן.** אותו הספד: **אלא שאין מספידין על הרוגי מלכות.** מפני יראת המלך מיהרו לקוברן: **ליעול רשות.** לדבר על עסקי ציבור: **מפני הדרכים.** שנתקלקלו בימות החורף ומפני הגשמים ועדיין לא נתקנו ולא יוכלו עולי רגל לבא: **סנורי פסחים.** שלולין בהם פסחיהם ונמוקו בגשמי החורף וצריכין המה להתייבש: **ומפני גליות ישראל.** בני הגולה הרחוקים ונשמע לבית דין שנעקרו ממקומן לעלות לרגל לעשות פסחיהם ועדיין לא הגיעו שאם לא יעברוה: **לא יהרגו לבא בפסח:** **לא מפני השלג.** שלא יחללו בכך מלבות: **גדיים וטלאים.** שהן דקין אין מעברין עליהן כדי שיגדלו ויעשו מהם פסחים שהרי יכול להקריב קטנים: **גוזלות.** שלריכין לקיני יולדות שבכל א״י וכן זבין וזבות שכולן משהין קיניהן עד עלותן לרגל אעפ״כ אין מעברין על כך שיכולין להניח בני יונה שכשריס כשהם קטנים: **אבל עושין אותן סעד.** סייג וסמך לדבריהם לעבר את השנה אם לריכה לעבר מפני א׳ מן הדברים שמעברין עליהן כגון על האביב ועל פירות האילן ואמרי׳ לקמן על שתים מהן מעברין ועל א׳ מהן אין מעברין הללו גדיים וטלאים וגוזלות ועשו סעד ומלטרפין לאחד מהן ומעברין: **וזימנא דאביבא לא מטא.** הוא אחד מן הסימנים שמעברין עליהם כדלקמן: **תדש.** כ״ט ימים: תקיפי

במזומנין לה מעשה ברבן גמליאל שאמר השכימו לי שבעה לעלייה השכים ומצא שמונה אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד [6] עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי אמר לו שב בני שב ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה ולא שמואל הקטן הוה אלא איניש אחרינא ומחמת כיסופא הוא דעבד כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום אמר מי שאכל שום יצא עמד רבי חייא ויצא עמדו כולן ויצאו בשחר מצאו רבי שמעון בר׳ לרבי חייא אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא אמר לו לא תהא כזאת בישראל ורבי חייא מהיכא גמיר לה מרבי מאיר דתניא מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של ר״מ אמרה לו רבי אחד מכם קדשני בביאה עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות ונתן לה עמדו כתבו כולם ונתנו לה ור״מ מהיכא גמיר לה משמואל הקטן ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה משכניה בן יחיאל דכתיב [1] ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת ושכניה בן יחיאל מהיכא גמיר לה מרבי יחיאל דכתיב [2] ויאמר ה׳ אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא [3] ישראל אמר לפניו רבש״ע מי חטא אמר לו וכי דילטור אני לך הטל גורלות ואיבעית אימא ממשה דכתיב [3] עד אנה מאנתם ת״ר [4] משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה בירחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד [5] שראוי שתשרה עליו שכינה [6] (כמשה רבינו) אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן [7] וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל אף הוא אמר בשעת מיתתו שמעון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאן עתידן למיתי על עלמא ועל יהודה בן בבא בקשו לומר כן אלא שנטרפה שעה שאין מספידין על הרוגי מלכות ת״ר [8] אין מעברין את השנה אלא אם כן ירצה נשיא [9] ומעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא ושהה לבא ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל וכשבא ר״ג ואמר רוצה אני [10] נמצאת שנה מעוברת תנו רבנן [11] אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים ומפני תנורי פסחים ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו [12] אבל לא מפני השלג ולא מפני הצינה ולא מפני גליות ישראל שלא עקרו ממקומן ת״ר [13] אין מעברין את השנה לא מפני הגדיים ולא מפני הטלאים ולא מפני הגוזלות שלא פירחו אבל עושין אותן סעד לשנה [14] כיצד רבי ינאי אומר משום רבן שמעון בן גמליאל מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואמריא [15] דערקין וזימנא דאביבא לא מטא ושפרת מילתא באנפאי ואוסיפית על שתא דא תלתין יומין מיתיבי כמה [16] עיבור השנה שלשים יום רבן שמעון בן גמליאל אומר חדש אמר רב פפא [17] רצו חדש רצו שלשים יום תא חזי מאי איכא בין תקיפאי

בת קול. יש אומרים שלא היו שומעין קול היוצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה בכח ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק ואותו קול היו שומעין [8] לכן קורין אותו בת קול: **מפני** הדרכים והגשרים. והאי דלא תניא ג׳ סימנין דלקמן משום דעל פנים מהן מעברין אכל הני אפילו אחד מהני מעברין ובברייתא דבסמוך גדיים וטלאים וגוזלות שלא פרחו נמי לא תניא להו משום דאסהן דבסמוך אפי׳ אחשים מהם אין מעברין עליו אלא שעושין אותו סעד עם אחד מג׳ סימנים: **ומפני** גליות ישראל שנעקרו ממקומן. משום דהכי דיתבי בא״י אין צריך לעבר דאפי׳ האחרון יכול להגיע מר״ח ניסן עד פסח כדתניא פ״ק דתענית (דף י.) גבי שאלת גשמים ט״ו יום אחר המג כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת: **רשב״ג** אומר חדש. הכא משמע דאחדש סתם הוא חדש

חסר וכן בפרק המדיר (כתובות דף עא.) גבי חדש מלא ואחדש חסר איכא ביניייהו ואקשה דבסוף המולן (יבמות דף מח: ופס) אמרינן ירח אלשים ימים אלשים וכן בפרק קמא דגזיר (ה. ופס) פריך ואימא אלשים כדכתיב עד חדש ימים וי״ל [9] דלשון תורה לאוד ולשון חכמים לאוד א״כ הכא ובהמדיר דקאמר ת״ק אלשים מוכחא מילתא דאיכא תנא חדש חסר: (וע״ע תוס׳ כתובות עא. ד״ה רבי): ממעטני

מסורת הש״ס

(1) [נרכות כח.], (2) [לקמן מג.], (3) יומא ע: סוטה מח: [תוספתא סס פי״ג], (4) [נרכות מ.], (5) ס״א אינו. רש״ל [דע אע״ג שהרש״ל מוחק זה מטעם הנודע מ״מ הרמב״ם בסוף פ׳ שביעי דשמוטה פרקים כתב הטוסמא כדאיתא לפניו וע״ש פירושו וכן בילקוט פרשת בשלח רמז רס״א העמיק המשה ועי׳ סוכה כח. ובנ״ב קלד. ובחדושי אגדות הבהגל וכן בב״ב מפרש מלתא בטעמא ובנרסתם כמשה רבינו ודע דגם בתנות דר׳ נתן ריש פרק י״ד אותא כמשה רבינו), (6) עדיות פ״ז מ״ז ע״ש, (7) [תוספתא פ״ב ע״ש], (8) [תוספתא שם], (9) [ל״ל דעדקין כו׳ תרגום של דק דעדק בפר׳ בשלח ט״ז י״ד וכ״א בתוספפ׳ דעדקין], (10) ר״ה יט: ערכין ט:, (11) [כנ׳ ל״ל הגפרים ועי׳ רש״ן], (12) לא הגיעו לבא כל״ל רש״ל.

תורה אור השלם

1. וַיַּעַן שְׁכַנְיָה בֶּן יְחִיאֵל מִבְּנֵי עֵילָם וַיֹּאמֶר לְעֶזְרָא אֲנַחְנוּ מָעַלְנוּ בֵּאלֹהֵינוּ וַנּוֹשֵׁב נָשִׁים נָכְרִיּוֹת מֵעַמֵּי הָאָרֶץ וְעַתָּה יֵשׁ מִקְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל זֹאת:

עזרא י ב

2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ: חָטָא ישראל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כִּחֲשׁוּ וְגַם שָׂמוּ בִּכְלֵיהֶם: יהושע ז י-יא

3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מְאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי:

שמות טז כח

גליון הש״ס

גמרא וכשמת אומרים עליו. כעין זה בברכות דף ו ע״ב ובדרביו יונה שם: **תוספות** ד״ה בת קול וכו׳ לכך קורין אותו ב״ק. עיין תוי״ט פרק ט״ז משנה ו דיבמות: ד״ה דשב״ג וכו׳ וי״ל דלשון תורה לחוד. עיין תענית דף כט ע״א ברש״י ותוספות שם:

מוסף רש״י

כמה עיבור השנה. ימי אלל הלאמון שאותו עושין עיבור לשנה (ר״ה יט:).

עין משפט נר מצוה

פז א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ קידוש החדש הלכה י והלכה יב:
פח ג מיי׳ שם הל׳ ה:
פט ד מיי׳ שם הלכה ו:
צ ה מיי׳ שם הלכה ז:
צא ו מיי׳ שם הל׳ ח:
צב ז מיי׳ שם הל׳ ח:

רבינו חננאל

במזומנים לה מעשה ברבן גמליאל שאמר השכימו שבעה לעלייה עלה ומצא שמונה. אמר מי שעלה שלא ברשות ירד אמר שמואל הקטן אני עליתי שלא ברשות ולא לעבר עליתי אלא ללמד הלכה הוצרכתי פי׳ כל המשכימין המקדימין ונכנסין בעלייה מן המזומנין והעולה אח״כ הוא העולה שלא ברשות כי רבן גמליאל לא הרשה לעלות אלא ד׳ והנכנס אחר שנכנסו הד׳ שמיני. ולא שמואל הקטן היה אלא אחר היה וידוע היה אלא לא רצה לבזותו ופי׳ בירושלמי שלא עיברוה באותו היום אלא הפליגו אותו היום בדברי תורה ועיברוה ביום אחר. ושמואל הקטן עשה כך שלא להתבייש העולה שלא ברשות. שלמד שמואל הקטן משכניה בן יחיאל ושכניה למדה מיהושע. וכן מצינו בר׳ חייא שעמד ויצא ממושבו של ר׳ כאשר שמע לו שאמר מי שאכל שום יצא ולאו כי ר׳ חייא הוא שאכל שום אלא שלא להתבייש מי שאכלו. ור׳ חייא למד מר׳ מאיר ור׳ מאיר למד מדה המעשה של שמואל הקטן ושמואל למד משכניה ושכניה מיהושע. כלומר לא ביקש הקב״ה לפרסם החוטא אלא ע״י גורלות: **פ״** דילטור רכיל: **ת״ר** משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוה״ק מישראל. ועדיין היו משתמשים בב״ק ניתנה עליהן ב״ק מן השמים יש בן אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך נתנו חכמים עיניהן בהלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי עניו הי חסיד מתלמידיו של עזרא. וכן עוד ניתנה עליהן בת קול בענין הזה ונתנו חכמים עיניהם בשמואל הקטן. וכשמת אמרו עליו הי עניו הי חסיד תלמידו של הלל ואף על רבי יהודה בן בבא ביקשו לומר כן אלא שנטרפה שעה כו׳. אף הוא שמואל הקטן אמר בשעת מיתתו בענין נבואות. שמעון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא כו׳: ת״ר אין מעברין את השנה אלא אם ירצה נשיא. ומעשה ברבן גמליאל שהלך אצל הגמון כו׳. ת״ר אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה לכך [מפני הדרכין ומפני הגשרין ומפני תנורי פסחין ומפני גליות שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו אבל לא מפני השלג ולא מפני גליות שלא נעקרו ממקומן]. וסוגיא כי הא דת״ר משום רשב״ג מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואמריא דעדקין וזימנא דאביבא לא מטא שפרת מלתא

ממעטני דזיתא. מה שהקשתי על פירוש הקונטרס בסוף כירה (שבת מז. ד"ה בגלילא) והמוציא יין (שם עח.) מפורש שם: **מן** עומרי שיבליא. והא דתניא בפרק בתרא דמעשר שני (מ"ח) אמר ר' יהודה ברשאנה היו שולחין אצל בעלי הבתים שבמדינות מהרו והתקינו פירותיכם עד שלא הגיע שעת ביעור עד שבא ר' עקיבא ולימד כל פירות שלא באו לעונות מעשרות פטורים מן הביעור הכא ר"ג קודם לרבי עקיבא היה:

בתר דעברוהו. פירוש והיה לו חבר ר' אלעזר בן עזריה שהיה נשיא עמו לכך אמר באנפאי חבריה: **או** דילמא מעברין. פירש בקונטרס משום דתקופה דאוריתא דכתיב (שמות לד) חג האסיף תקופת השנה וקשה דכתיב גמי דאוריתא דכתיב (דברים טז) שמור את חדש האביב וכן פירות האילן (שמות כג) וחג הקציר בכורי מעשיך וגרסה דהיינו טעמא דתקופה משום דאי אפשר לטעות בה אבל בפירות האילן ובתניב עבילי דטעו בהו:

אין מעברין השנה אלא ביהודה. והא דר' עקיבא עיבר השנה בנהרדעא ברים פרק האשה שלום (יבמות דף קטו. ושם) ובנהרדעא מחולה לארץ שאני רבי עקיבא שלא הגיע כמותו בארץ ישראל כדאמרינן בסוף ברכות (דף סג.) וא"ת והא אמרינן בזה בורר (לקמן דף כו. ושם) ר' חייא בר זרונקי ור"ש בן יהודא הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא ועסיא חולה לארץ כדמוכח בחזקת הבתים (ב"ב דף מו. שם) דאמר כל שברגלה הקב"ה למשה חייב במעשר למעוטי עדרקים עסיא ואספסיא ואין לומר דלא הגיעו כמותם דהא ר"ל קרי להו רועי בקר ויש לומר דעיבורא דהתם היינו חיסוב בעלמא כמו ועיבר ג' שנים זו אחר זו דרבי עקיבא לקמן (דף יב.) דחזרו ב"ד וישבו וקבעו בארץ ישראל אבל דהתם שנה שביעית היתה ותניא לקמן דאין מעברין בשביעית וא"ל דר' עקיבא חושבנא בעלמא עבד בנהרדעא אלא דאדרבי עקיבא שלא הגיע כמותו סמכו ואדר"ש בן יהודא לא סמכו והדור עבוד חושבנא דבברכות (דף סג.) משמע מעובדא דחנניה דקביעות ממש עבד וירושלמי אמרינן בהדיא דבשאין יכולין לעבר אותה בארץ ישראל מעברין אותה בחולה לארץ ירמיה יחזקאל ברוך בן נריה עיברו בחוץ לארץ והדר מייתי עובד' דחנניה וקשה קצת דבברכות (שם:) נפקא לן מדכתיב כי מציון תצא תורה וגו' והכא מייתי מלשכנו תדרשו:

רא"ויה

תקיפאי קרמאי לעינוותני בתראי דתניא [ט]מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוחנן סופר הלז עומד לפניו ושלש איגרתא חתוכות לפניו מונחות אמר לו טול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ולאחנא בני גלילאה תתאה שלומכון [י]יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא ממעטנא דזיתא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני דרומא שלומכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא מעומרי שיבליא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלוותא בבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלוותא דישראל שלומכון יסגא לעלם מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואימריא [יא]ערקין וזמנא דאביבא לא מטא ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבריי ואוסיפית על שתא דא יומין תלתין דילמא בתר דעברוהו: תנו רבנן [יב]א[יג]על שלשה דברים מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין [יד]ועל אחד מהן אין מעברין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין רבי שמעון בן גמליאל אומר על התקופה איבעיא להו על התקופה שמחין או על התקופה מעברין תיקו: [טו]ת"ר [טז]על שלשה ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן והגליל על שתים מהן מעברין ועל אחת מהן אין מעברין ובזמן שיהודה אחת מהן הכל שמחין שאין עומר בא אלא מיהודה ת"ר [יז]אין מעברין את השנים אלא ביהודה [יח]ואם עיברוה בגליל מעוברת העיד חנניה איש אונו אם עיברוה בגליל אינה מעוברת א"ר יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מאי טעמא דחנניה איש אונו אמר קרא [1]לשכנו תדרשו ובאת שמה כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום ת"ר [יט]אין מעברין את השנה אלא ביום ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת [כ]ואין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש א"ר [כא]אבא מאי קרא [2]תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב [3]כי חוק לישראל הוא משפט [כב]לאלהי יעקב [כג]מה משפט ביום אף קידוש החדש ביום ת"ר [כד]אין מעברין את השנה בשני

[כה]תקיפי קמאי. רבן גמליאל שהיה עוהג שררה וחזרק מורא בתלמידים כלשאכמן בבכורות (דף לו.) ובברכות (דף מ:) ובראש השנה (דף כה.) דלעריה לר' יהושע ואפ"ה קתני ביה ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבריי ורבן שמעון בריה דהוה מעינוותני בתראי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פה.) לא אמר הפועלים (ב"מ דף פה.) לא אמר באנפאי חבריי: **דזמן ביעורא מטא.** שנה שלישית או ששית לשמיטה. כל מי ששיהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה מייב לנערן בשני תרומה ניתן לכהן ומעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעני ומעשר שני מתבער בב"מ שהוא שאם לא העלהו לירושלים קודש פסח היה מבערו ערב פסח ומתוקה בערתי הקודש: **ממעטני זיתא.** מקוש קיבוץ הזיתים להתחמם זה על זה. בגליל הוי זיתים מרובין ובדרום חטים מרובין. גליל ודרום מת"י הן ואין צריך להודיען על העיבור שקרובים הן לב"ד אבל לבני גולה שרחוקים מת"י צריך להודיעם על העיבור שלא יאכלו חמץ בפסח: **דילמא בתר דעברוהו.** לרבן גמליאל מנשיאותו נעשה עניו: **על האביב.** אם לא בישלה התבואה מעברין דקרא כתיב (שמות יג) בחדש האביב. ואית דמפרשים לפי שאין להם מהיכן להקריב העומר וקשה לי דאמרינן לקמן על שלש ארצות מעברין את השנה על שתים מהן מעברין ואם בישלה תבואה ביהודה ולא בישלה בעבר הירדן ובגליל מעברין השנה ואי טעמא משום עומר הוא הרי בישלה התבואה ביהודה: **ועל פירות האילן.** אם מתאחר ביישולם יותר מזמן העלרת מעברין שעלרת זמן הבאת ביכורים דכתיב (במדבר כח) וביום הביכורים ואם לא יביאם בעוהו לרגל צריך לטרוח ולעלות פעם אחרת: **ועל התקופה.** בין על תקופת תמוז שמתעכבת ומשכת שאין תקופת תשרי נופלת עד עבור החג מעברין דנפקא לן לקמן [יג.] מקרא בין על תקופת טבת שנמשך זמנה עד ט"ו בניסן שהבאת העומר דילה בתוך תקופת טבת מעברין לדחות את המועדות כדלקמן (דף יג.): **ובזמן שאביב אחד.** מן השנים שמתעברת שנה עליהן הכל שמחין שאין מוששין בדחיית הפסח לפי שאין התבואה לאויה ואין איסור חדש נאחר עליהם אבל כשאביב רחוי ליקצר והשנה מתעברת על הפירות והתקופות עליבין זמנן איסור חדש נאחר עליהן: ה"ג **רשב"ג אומר על התקופה** וא"ג אף: **איבעיא להו על התקופה שמחין.** שאם התקופה נופלת בתחלת תשרי והם מעברין השנה בשביל דברים אחרים ודומין את החג בתוך ימות החורף חודש נמצאו עולי רגלים מצטערין בגשמים לפי שהעיתים הולכין אחר תקופת החמה לפיכך כשהיא צריכה לעבר על פירות האילן וזה מצטרף עמו היו שמחין או דילמא על התקופה לחודה מעברין ומפני שעיבורה מן התורה אתא רשב"ג למיפלג: **על שלש ארצות.** שלא הגיע אביב שלהן או שרוחין ב"ד שמתאחר בהן זמן בישול פירות האילן מעברין. שלשתן מת"י הם: **על שתים מהן.** אפילו על עבר הירדן והגליל מעברין דהואיל ובדרומא לת"י לא מטא אביב לא קרינן ביה חדש האביב ועל אחת מהן אין מעברין אפילו לא הגיע ביהודה והגיע בעבר הירדן והגליל אין מעברין דהואיל ומביאין עומר מעבר הירדן או מגליל דתנן במנחות (דף סד:) כרמל רך ומלא בעינן מיכן אמרו אין מביאין עומר אלא מן הקרוב לירושלים דהיינו יהודה לא ביכר הקרוב לירושלים מביאין אותו ממקום רחוק ומעשה שבא עומר [כו]מגנות צריפין כו' ושמי הלחם מבקעת עין סוכר: **וכזמן שיהודה אחד.** מן המאוחרות הכל שמחין לפי שאין עומר בא להיות מצוה מן המובחר אלא מיהודה הלכך אם בישל ביהודה ועיבורה בשביל השמים כשמגיע זמן העומר כבר יבשו תבואות שביהודה ואמו רך ומלא בעינן וצריך להביאו משאר ארצות [כז]ועוד שאם ביכר יהודה ורואין ליבור שראוי להביא העומר וב"ד מעברין בשביל השמים מצריכין עליהם זמן איסור חדש שאם לא בשלא ביכר יהודה ונאחת מהשמים אין קשה להם אע"פ שראוי להביא מהג' לפי שמצותו להביא מיהודה: **אין מעברין את השנה אלא.** בב"ד הקבוע ביהודה: **שכנו של מקום.** ירושלים והוא ביהודה: **שהחדש מתכסה בו.** שהלבנה אינה נראית בעולם לכל העולם דכתיב חדש בכסה: **הוי אומר זה ראש השנה.** שמגה בראש חדש הוא אבל שאר חגים באמצע החדש הם וכתיב [תהלים פא] כי חק לישראל הוא עושין באותו חג דהיינו קידוש החדש הרי הוא כמשפט ומשפט ביום דכתיב [דברים כא] ביום הנחילו את בניו כדדרשינן באחד דיני ממונות (לקמן דף לד:):

בשני

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ד מהל' קידוש החדש הל' ג ועיין בהשגות הרמ"ה:
צד ב מיי' שם הל' ד:
צה ג ד ה מיי' שם הלכה יב:
צו ו מיי' שם פ"ב הלכה ח [שו"ע או"ח סי' תכב סעי' ח]:
צז ז מיי' שם פ"ד הלכה טו:

רבינו חננאל

באנפאי ואוסיפת על שתא דא תלתין יומין איני והא איהו דתני חדש ופריק רב ספא רצו חדש רצו שלשים יום ואקשינן תא חזי [מה] בין תקיפי קמאי לענווותני בתראי תקיפי קמאי והוא רבן גמליאל דהוא בשכתב לא כתב אלא ושפרת מלתא באנפאי ובאנפי חבראי ואילו רשב"ג הוא ענוותן סגיא כדגרסינן בהשוכר את הפועלים א"ר ג' ענוותנין הן אבא ובני בתירא ויהונתן בן שאול לא כתב ובאנפי חבראי אלא ושפר באנפאי בלבד ופרקינן דלמא ר' גמליאל לא כתב הכי אלא בתר דעברוה לרבן גמליאל ואותיבו בהדיה רבי אלעזר בן עזריה ומשום ראב"ע כתב הכי: **ת"ר** על ג' סימנין מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על ב' מהן מעברין ועל א' מהן אין מעברין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין לעבר פי' על אלו סימנים ועל כיוצא בהם היתה מסורת בידם שכל זמן שבית דין מומחה בישראל יש לו רשות לעבר על הסימנים הללו וכדגרסינן בר"ה פרק ארבעה (כא ב) כי חזית דמשכה תקופה טבת עד ששה עשר בניסן עברה לההיא שתא ולא תחוש לה וכך היתה הלכה למשה מסיני שמעברין את השנה על האביב ועל סימנים אחרים ואם אינו מצוי להיקרב כלל אביב בניסן וצריכין שיהיה מצוי ביהודה ובעבר הירדן ובגליל ואם היה מצוי בשתים מהן ובאחת מהן לא היה מצוי לא היו מעברין דת"ר על ג' ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן וגליל על שתים מהן מעברין (ועל אחת מהן מעברין) ועל אחת מהן אין מעברין ובזמן שארץ יהודה אחת מהן הכל שמחין לעבר שאין עומר בא אלא מיהודה: **ת"ר** אין מעברין את השנה אלא ביום ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת ואין מקדשין את החודש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש. שנאמר תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה פי' אין מזכירין בר"ה ובראשי חדשיכם לא בתפלה ולא בזולתה וכתיב ביה כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מה משפט ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו וכתיב והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם אף קידוש ביום: **ת"ר** אין מעברין את השנה

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פ"ב], **ב)** ל"ל יפגא לעלם וכל"ל בסמוך. רש"ל, **ג)** [ל"ל עדקין וכ"ל בתוספ'], **ד)** [תוספתא פ"ב], **ה)** [שם], **ו)** [שם], **ז)** ביצה טו. ר"ה ח., **ח)** [ר"ה כה: מגילה כא.], **ט)** [תוספתא פ"ב], **י)** ל"ל מגגות, **כ)** ועוד הרי ביכר כ"ל. רש"ל, **ל)** [ועי' תוספות שבועות לא. ד"ה ומאתם].

תורה אור השלם

1. כי אם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:
דברים יב ה
2. תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ:
תהלים פא ד
3. כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:
תהלים פא ה

גליון הש"ם

גמרא יעל אחד מהן אין מעברין. עיין ר"ה דף כא ע"א תוספות ד"ה כי:

מוסף רש"י

תקעו בחדש. בחודש הלבנה (תהלים פא ד). שהחדש מתכסה בו. לרחוקים, כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה היא קמיר לחדיסה (ר"ה ח:) שהלבנה מתכסה בו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מזרח ערבית ליושבי מערב, כדאמר בר"ה (כ:) עברים ואחרנא שעות מתכסה סיהדא (ביצה טז.), מה משפט ביום. נפקא לן בסנהדרין (לד:) מוהיה ביום המילו את בניו, ביום אתה ממיל נחלות כו' (ר"ה בה:) אורעה כל הפרשה מלה להיות דין (מגילה כא.).

בשני רעבון תניא [6] רבי אומר [1] ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים [6] לחם שעורים וגו' ואין לך קלה בכל ארץ ישראל לבשל פירותיה יותר מבעל שלישה ואף על פי כן לא בברה אלא מין אחד תאמר חטים תלמוד לומר שעורים שמא תאמר לפני העומר תלמוד לומר [1] תן לעם ויאכלו אחר העומר היה אמור מעתה ראויה היתה אותה שנה שתתעבר ומפני מה לא עיברה אלישע ששנת בצורת היתה והיו הכל רצין לבית הגרנות ת"ר [2] אין מעברין את השנה לפני ראש השנה ואם עיברוה אינה מעוברת [3] אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד ואעפ"כ אין מעברין אלא אדר איני והא שלחו ליה לרבא זוג [3] בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשה בלוז ומאי ניהו תכלת בזכות הרחמים ובזכותם [4] יצאו בשלום ועמוסי יריכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחן אדומי הלז אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמת בו אהרן הכהן חשובי מחשבי גלויי לא מגלו מאי משמע דהאי נציב לישנא דירחא הוא דכתיב [2] ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת [7] (אנשיו) חדש בשנה והכתיב [3] ונציב אחד [אשר] בארץ רב יהודה ורב נחמן חד אמר אחד ממונה על כולם וחד אמר כנגד חדש העיבור ת"ר [8] אין מעברין את השנה לא משנה לחברתה ולא שלש שנים זו אחר זו אמר רבי שמעון מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים ועיבר שלש שנים זו אחר זו אמרו לו [9] משם ראיה [3] ב"ד ישבו וקבעו אחת אחת בזמנה תנו רבנן [10] אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית אימתי רגילין לעבר [11] ערב שביעית [9] של בית רבן גמליאל היו מעברין במוצאי שביעית ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [12] אין מביאין ירק מחוצה לארץ ורבותינו התירו מאי בינייהו אמר רבי ירמיה חוששין לגושיהן איכא בינייהו [9] תנו רבנן [1] אין מעברין את השנה מפני הטומאה רבי יהודה אומר מעברין אמר רבי יהודה [1] מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה ובקש רחמים על עצמו דכתיב [4] כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו כי

ראויה היתה אותה שנה שתתעבר. ות"ת מנ"ל דילמא מציב הוא דלא הוה מצי מצבר פירות המילן ותקופה הוו כתיקונן ואמרינן דעל אחד מהן אין מעברין וי"ל דמסתמא כיון דבעל שליש הקלה שבארץ ישראל לא ביכרה אלא מין אחד ס"מ דפירות המילן נמי לא הוו ות"ת ודילמא ביהודה הוא דלא הוה מצי מצבר הירדן ובגליל הוו וי"ל דהא נמי שמעינן מבעל שליש שהיא הקלה שלא ביכרה: **ומפני** מה **לא** עיברה **אלישע**. ות"ת ומנא לן דלא עיברה וי"ל דאם איתא דעיברה מי אפשר שלא היו מוציאין (ב) כמה מיני אחר העומר: **אין מעברין אלא** אדר. וכל שאר המדשים אין מעברין דכתיב (אסתר ג) לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואי מעברין אחת משאר המדשים לא הוי אדר שנים עשר: **לא** משנה לחברתה. פי' בקונטרס שנה זו שאינה צריכה להתעבר אין מעברין כדי לתקן שנה הבאה ואין הלשון משמע כן אלא נראה למיירי לחשב דאין מחשבין בשנה זו על שנה שלאחריה ואע"ג דלא מגלין מ"מ אין מחשבין לסמוך על אותו חשבון שלא לעשות חשבון אחר:

ולא שלש שנים זו אחר זו. פירוש לרופות שלא יצא ניסן ופסח באמצע הקיץ כדפי' בקונטרס וק"ק דמאי חריף שלא אפי' שתים נמי ועוד דקאמר ר' שמעון מעשה בר' עקיבא שעיבר ג' שנים לרופות ורבנן מהדרו ליה ב"ד ישבו וקבעו כל אחת בזמנה פי' ולא לרופות היו ואין הלשון משמע כן וגראה הלשון אחר שפי' בקונטרס דאין מעברין ג' שנים היינו שאין קובעין בפעם אחת להיות שלש שנים מעוברות כל אחת בזמנה (ג) ולפי' זה לא יתכן מה שפירש משנה לחבירתה דמשמע דמודה ר"ש בריש[ת]א:

חוששין לגושיהן. פי' הקונטרס דמטמא באהל וקשה דתניא במסכת אהלות (פ"ב משנה ג) דגוש הבא מארץ העמים מטמא במגע ומשא אבל לא באהל והא דמשמע בפ"ק דשבת (דף טו: וסס) ובנזיר (דף נד: וסס) דמטמא באהל אם הביא דווקא בארץ העמים אבל אם הביא מעפרה לארץ ישראל לא מטמא באהל לכן צריך לומר דהכא דחיישינן לגושיהן היינו שלא יטמאו במגע ומשא:

שעיבר השנה **מפני הטומאה**. פי' בקונטרס שיטמאו בע"ז דע"ז (ג) מטמא בפרק ר' עקיבא (דף פב.) כמת אע"ג דטומאת ע"ז מדרבנן מאותה שעה שמא גזרו עליה דהא דריש ליה התם מקראי דדברי הקבלה וירושלמי אמר דגולגלתו של ארונה היבוסי מצאו תחת המזבח ותימה שהרי (בע"ז) היו יכולין ליעבר ולמה עיברוה והא קני בהזאת שלישי ושביעי ואפר פרה לא היו חסרים דכל בית ראשון עמד להם אפר פרה דמשה כדאמר (פרה פרק ג משנה ה) דשניי' עשה עזרא ושמא לא היה להם הדבר מזומן ליטהר: כהן

מוצאי שביעית ולא עיברו בהן נמצא שלא עיברו בכל המחזור אלא גו"ח י"א שהן ד' שנים בלבד ולא נשארו במחזור זולתי שלש שנים לפיכך עיברו אותן ג' שנים זו אחר זו למלאות ד' שנים מעוברות במחזור: **ת"ר** אין מעברין לא משנה לחבירתה ולא ג' שנים זו אחר זו א"ר שמעון מעשה בר' עקיבא כו' וזה שפירשנו הוא הנכון ואע"פ שיש מפרשין פירוש אחר לאו דסמכא הוא דחיי הוא מכמה פנים כי יש שפפרש בענין הזה ועברו בי"ד למחזור אע"פ ששביעית היא אמרו חכמים לר' שמעון (כי ישימם) משם ראיה ב"ד ישבו וקבעו כל אחת ואחת בזמנה כלומר לא סמכו על מה שעיבר ר' עקיבא אלא ישבו ב"ד וחשבו שנה הראויה לעבר עיברוה והשאר נשארו פשוטות זה כלו לאו דסמכא הוא: **ת"ר** אין מעברין את השנה בשביעית ולא במוצאי שביעית של בית רבן גמליאל היו מעברין בשביעית ובפלוגתא דהני תנאי אין מביאין ירק מחוצה לארץ ורבותינו התירו להביא ירק מחו"ל תנא קמא כת"ק ורבותינו כר"ג: פי' אחר בשהיה ר' עקיבא חבוש חל להיות שביעית בשנת י"ד למחזור י"ט ויובל לאחריה בשנת ט"ו ושנת י"ו היא מוצאי יובל ושלחו לר' עקיבא והודה אין מעברין בשביעית ולא ביובל ולא במוצאי יובל הלכך מעברין שנת י"ז י"ח י"ט שלא נשאר במחזור זולתם: **אין** מעברין את השנה מפני הטומאה ואם

בשני רעבון תניא. לפי שכלה התבואה וצריכין לאכול מן החדש: **לחם ביכורים.** לחם חדש משמע שעכשיו היה מבכר: **ושמא תאמר חיטין היו.** שהן אפילות לכך נתאחרו לבשל עד אחר הפסח תלמוד לומר לחם שעורים: **ושמא תאמר לפני העומר היה.** לומר מן לעם ויאכלו מלמד שקרב העומר והותר החדש: **תאמר מעתה ראויה היתה אותה שנה להתעבר.** על האביב שכשהגיע ניסן עדיין לא היה רוב חדש דהא לאחר ששה עשר בניסן לא ביכרו אלא שעורין ולא קריבא היה חדש האביב: **שנת בצורת היתה.** בקרקעי) משכחת לה: **אין מעברין.** אין יושבין ב"ד קודם רגש השנה לעיין ולומר תתעבר שנה זו בשני אדרים מפני שיש שכחה בדבר קודם שיגיע ומזלזלי בחמץ: **אבל מפני הדחק.** שמא לא יהא שם ב"ד מופלא סמוך לאדר או שמא יצא המלך אדומי ויעכב על ידן מעברין אותה ומודיעין לגוף אחר ר"ה מיד שעיברוה: **ואעפ"כ אין מעברין.** אותה בשני חדשים אחרים אלא כשיגיע אדר יעשו שני אדרים: **זוג.** שני תלמידי חכמים: **בא מרקת.** [5] טבריא: **ותפשו נשר.** חיל פרסיים: **דברים הנעשים בלוז.** תכלת בלוז עושין אותה לתלמידין בסוטה (דף מו:) היא לוז שלובעין בה תכלת: **עמוסי יריכי נחשון.** נשיא שבאמרן ישראל שהוא מזרע נחשון בן עמינדב ראשון לנשיאים: **בקשו לקבוע נציב אחד.** בקשו להוסיף חדש אחד על השנה לעברה: **ולא הניחן אדומי הלז.** תלכות הרשעה גזרה גזירה [6] עליהן: **בירח שמת בו אהרן.** בחב. אלמא מפני הדחק מעיינין בעיבור שנה לפני רגש השנה: **גלויי לא מגלו.** עד לאחר רגש השנה שלא יסכמו בני הגולה: **נציבים.** ממונים: **חדש בשנה.** יהיה על כל אחד לכלכל: **כנגד חדש העיבור.** בשנה מעוברת היה אותו נציב מכלכל בחדר השני: **משנה לחברתה.** אם שנה הבאה צריכה לעבר אין מעברין שנה זו מפני צורכי שנה הבאה אלא הצריכה תתעבר: **ולא שלש שנים זו אחר זו.** שאי"כ משתנות השנים מתיקונם וגם לו ניסן בשני באמצע הקיץ: **כ"ד ישבו וקבעו כל אחת ואחת בזמנה.** ולא עיברו ג' שנים לרופות ולא זו אחר זו היו אלא מפני שר"ע תכס גדול היה ובקי בעיבור השנה והוא עומד ליהרג באו ב"ד וישבו עמו ועיינו בעיבור ג' שנים [7] ולא לרופות אלא כל אחת בזמנה דהא אמרינן מפני הדחק חשובי מחשבינן גלויי לא מגלינן. ליישנא אחרינא ולא ג' שנים זו אחר זו תנא קמא נמי דהא קאסר שלא יעיינו בעיבור שלש שנים זו אחר זו בישיבה אחת ואפילו לעברן בזמנן: **משם ראיה בית דין ישבו.** אחרי כן בכל שנת עיבור ועיבור וקבעוה ולא סמכו על אותו מנין אלא לפי שהיה רבי עקיבא חכם גדול עיינו בשלשתם בימיו: **לא בשביעית.** עליהן איסור עבודת קרקע: **ולא במוצאי שביעית.** שכלה היבן ומתריכין עליהן איסור החדש: **בערב שביעית.** להוסיף להם חדש לעבודת קרקע: **של בית רבן שמעון** [8] **מעברין במוצאי שביעית.** ואין חוששין אם כילה היבן דקסבר מביאין ירק ותבואה ממוצה לארץ לארץ ישראל מאותה שחרשו וזרעו בשביעית והתירם עומר של שביעית: **מאי בינייהו.** במאי פליגי: **חוששין לגושייהו.** שמא יבא עמה מגוש ארץ העמים שמטמא באהל ויטמא טהרות של ארץ ישראל: **מפני הטומאה.** כגון שהיה נשיא חולה ומתדוהו למות ערב הפסח או [9] שני ימים קודם ויהיו טמאים או שהיה רובן טמאים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואין יכולין למצות עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך אלא יעשו בטומאה: **שעיבר את השנה מפני הטומאה.** שנטמאו בימי אחז אביו מעבודה זרה שלא חשבו לתורה והיה חזקיהו מחזירן למוטב וידע שלא יספיקו כולן לבא וליטהר עד הפסח ועיבר השנה: **ובקש רחמים על עצמו.** שימחל לו העון. ולקמן [ע"כ] פריך הואיל ואמר רבי יהודה מעברין למה ביקש רחמים על עצמו: כי

ראויה היתה אותה שנה שתתעבר. לא אמר מהן אין מעברין וי"ל דמסתמא כיון דבעל שליש הקלה שבארץ ישראל לא ביכרה אלא אחד מן ס"מ דפירות המילן נמי לא הוו ות"ת ודילמא ביהודה הוא דלא הוה מצי מצבר הירדן ובגליל הוו וי"ל דהא נמי שמעינן מבעל שליש שהיא הקלה שלא ביכרה: **ומפני** מה **לא** עיברה **אלישע**. ות"ת ומנא לן דלא עיברה וי"ל דאם איתא דעיברה מי אפשר שלא היו מוציאין (ב) כמה מיני אחר העומר: **אין מעברין אלא** אדר. וכל שאר המדשים אין מעברין דכתיב (אסתר ג) לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואי מעברין אחת משאר המדשים לא הוי אדר שנים עשר: **לא** משנה לחברתה. פי' בקונטרס שנה זו שאינה צריכה להתעבר אין מעברין כדי לתקן שנה הבאה ואין הלשון משמע כן אלא נראה למיירי לחשב דאין מחשבין בשנה זו על שנה שלאחריה ואע"ג דלא מגלין מ"מ אין מחשבין לסמוך על אותו חשבון שלא לעשות חשבון אחר:

ולא שלש שנים זו אחר זו. פירוש לרופות שלא יצא ניסן ופסח באמצע הקיץ כדפי' בקונטרס וק"ק דמאי חריף שלא אפי' שתים נמי ועוד דקאמר ר' שמעון מעשה בר' עקיבא שעיבר ג' שנים לרופות ורבנן מהדרו ליה ב"ד ישבו וקבעו כל אחת בזמנה פי' ולא לרופות היו ואין הלשון משמע כן וגראה הלשון אחר שפי' בקונטרס דאין מעברין ג' שנים היינו שאין קובעין בפעם אחת להיות שלש שנים מעוברות כל אחת בזמנה (ג) ולפי' זה לא יתכן מה שפירש משנה לחבירתה דמשמע דמודה ר"ש בריש[ת]א:

חוששין לגושיהן. פי' הקונטרס דמטמא באהל וקשה דתניא במסכת אהלות (פ"ב משנה ג) דגוש הבא מארץ העמים מטמא במגע ומשא אבל לא באהל והא דמשמע בפ"ק דשבת (דף טו: וסס) ובנזיר (דף נד: וסס) דמטמא באהל אם הביא דווקא בארץ העמים אבל אם הביא מעפרה לארץ ישראל לא מטמא באהל לכן צריך לומר דהכא דחיישינן לגושיהן היינו שלא יטמאו במגע ומשא:

שעיבר השנה **מפני הטומאה**. פי' בקונטרס שיטמאו בע"ז דע"ז (ג) מטמא בפרק ר' עקיבא (דף פב.) כמת אע"ג דטומאת ע"ז מדרבנן מאותה שעה שמא גזרו עליה דהא דריש ליה התם מקראי דדברי הקבלה וירושלמי אמר דגולגלתו של ארונה היבוסי מצאו תחת המזבח ותימה שהרי (בע"ז) היו יכולין ליעבר ולמה עיברוה והא קני בהזאת שלישי ושביעי ואפר פרה לא היו חסרים

עין משפט נר מצוה

צה א ב ג מיי' פ"ד מהל' קידוש החדש הל' יא:
צו ד ה מיי' שם שם הל' טו: ן ו מיי' שם הלכה ו וס"ל מהלכות ביאת מקדש הלכה י:
קא ז מיי' שם:

רבינו חננאל

בשני רעבון דתניא היה ר' מאיר אומר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים עשרים לחם שעורים וגו' ומפני מה לא עיברה אלישע מפני כי שנת בצורת היתה והכל רצין אחר הגרנות ואין חשבון בני אדם בתבואה חדשה אלא בחשבון החדשים שבכל שנה ושנה ואם תעבר יתרחק חדש הגרנות וישבר לב בני אדם כי אומרים עדיין נשאר עד הגרנות כך וכך ומייקרין השער לפיכך אין מעברין: **זוג** בא מרקת פי' שני תלמידי חכמים באו מטבריא כדגרס' במגילה רקת זו טבריא ותפשן נשר. יש מי שאומרים עיכבן המלך כי נשר הוא מלך. כדכתיב הנשר הגדול. ויש מי שאומרים עיכבן המטר הנושר מן השמים ובידן דברים הנעשים בלוז היא תכלת וציצית ובזכותם יצא מידם הזוג ההוא לשלום בלא היזק ועמוסי יריכי נחשון כלומר נשיאי בני דוד המתיחסין מזרע נחשון ביקשו לעבר ולהוסיף חודש על שנה זו ולא הניחם אדומי זה כלומר מנעם שר אדום המושל עליהן אבל בעלי אסופות והן החכמים כדכתיב דברי חכמים כדרבונות וגו' נאספו וקבעו להם נציב אחד בירח שמת בו אהרן. כלומר אעפ"כ נתקבצו החכמים וקבעו עיבור בירח אב הוא החודש החמישי ירח שמת בו אהרן הכהן. הנה החכמים עיברו השנה בחדש אב קודם ר"ה ב' חדשים ואיך שנו בחיצונה ואם עיבורה לפני ר"ה אינה מעוברת ופרקינן חשובי מחשבי קודם ר"ה ולא מגלו אלא אחר ר"ה. תוב מקשינן אהא דתנינן אין מעברין משנה לחברתה. מעשה בר' עקיבא שעיבר ג' שנים זו אחר זו ואמרו חכמים לר' שמעון משם ראיה מפני שב"ד ישובין ומחשבין אחת אחת בזמנה. פי' אע"פ שהורה ר' עקיבא לעבר ג' שנים זו אחר זו לא נגמר הדבר אלא בישיבת ב"ד בכל שנה ושנה וקבעתם לה בעיבור כגון זו שהסכימו לעברה בחודש אב ולא גילו הדבר אלא אחר ר"ה. ויש להקשות והלא שנינו אין מעברין ג' שנים זו אחר זו איך עיברו חכמים בהוראת ר' עקיבא ג' שנים זו אחר זו פי' מפני שסוד העיבור בנוי לעבר בכל החזור של י"ט שנה ד' שנים מעוברות כדי להשוות שנת הלבנה לשנת החמה. ושלא להוסיף ושלא לגרוע על ד' שנים מעוברות וחל להיות באותה העת י"ד למחזור שהיא שנת עיבור רעבון ולא עיברוה ושנת ט"ו היתה שביעית ושנת י"ו

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמַר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ:
מלכים ב ד מב

2. וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנֵים עָשָׂר נְצָבִים עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְכִלְכְּלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה יִהְיֶה עַל הָאֶחָד לְכַלְכֵּל:
מלכים א ד ז

3. גֵּר בֶּן אֵרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְעֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּנְצִיב אֶחָד אֲשֶׁר בָּאָרֶץ:
מלכים א ד יט

4. כִּי מַרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִשָּׂשכָר וּזְבֻלוּן לֹא הִטַּהָרוּ כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כַּכָּתוּב כִּי הִתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר יְיָ הַטּוֹב יְכַפֵּר בְּעַד:
דברי הימים ב ל יח

גליון הש"ס

גמ' יצאו בשלום. בעניוך שם הגירסא יצא בשלום: רש"י ד"ה בא מרקת וכו' מבריא. מגילה דף ו ע"א: ד"ה ותפשו נשר וכו' חיל פרסיים. בערוך ערך זג כתב ד"ל עכבן המטר העוסר משמים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וגו' ואין לך: (ב) תוס' ד"ה ומפני וכו' שלא היו מוציאין כמה מינין: (ג) ד"ה שעיבר וכו' דע"ז מטמא כמת כפ' ר' עקיבא ואע"ג דטומאת ע"ז מדרבנן שמא מאותה שעה גזרו כל"ל:

מוסף רש"י

אין מעברין את השנה לפני ראש השנה. אין מעיינין בעוכרי לבור להתיע לגולה שעיברו כ"ד את השנה, שלא ישתכח הדבר עד אחר הגלות (ר"ה ז:). **אבל מפני הדחק.** שמתחילין שלא יגזרו גזרות מלוכה כ"ד או שצריך הגשיא לחגר המלך ואין מעברין אלא"כ ילדה נשיא (שם). **אין מעברין אלא אדר.** אין מוסיפין חדש על השנה אלא אדר, דכתיב שמור את חדש האביב, חדש הסמוך לאביב עבר שיבא אביב זומנו (שם). **אחר ממונה על כולם.** הוא עוזיה בן מתן האמור למעלה (מלכים א ד יט, וגורס: רב ושמואל). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח:).